

Resultaatanalyse

Synopsis:

Resultaatanalyse is een onderdeel van de OGW cirkel en een belangrijk component in het verbeteren van onderwijs. Door effectief de resultaten te analyseren, zowel cijfermatige data als reflectie (van bijv. leerlingen), kan er gericht feedback worden gegeven en verbeterpunten worden vastgesteld. Dit geldt zowel voor de individuele leerling, de klas, als voor de lessenreeks zelf. In de bijlagen zijn tools te vinden die kunnen helpen met het in kaart brengen van (cijfer)analyses en het opzetten van verbeterplannen op basis daarvan.

Inhoud:

Kwaliteitskaart leerlingresultaten bespreken - School aan Zet

Via groepsbespreking analyses maken, verklaren van de resultaten, en het opstellen van verbeterpunten en acties.

Instrumenten voor analyse en planning - School aan zet

Voor analyse van cijfers, leerlingen, de klas, en het maken van een verbeterplan

Toetsanalyse leerlingen voorbeeld – Arjan Schoonhoven

Een toetsanalyse voor de leerlingen zelf om in te vullen na het maken van een toets.

Analyseinstrument - VO Raad - (p. 30)

Het analyseren van CE en SE o.a. op basis van Wolfrapportages en soorten vragen.

Klashandelingsplan - VO Raad (p. 38)

Tool voor het opzetten van een klashandelingsplan op basis van doelen en resultaten.

Leerlingresultaten bespreken

Praktische handvatten voor het taalles- en rekenonderwijs zoals deze Kwaliteitskaart Opbrengstgericht Werken zijn te vinden op www.schoolaanzet.nl. Deze website bevat alle informatie en handreikingen die in het kader van School aan Zet worden ontwikkeld om het onderwijs (in de basisvaardigheden) te verbeteren.

Scholen die opbrengstgericht werken, benutten beschikbare data voor het verbeteren van hun onderwijs. Concreet betekent dit dat scholen gegevens verzamelen en gericht gebruiken om te komen tot verbetering van leerlingresultaten. Als basis hiervoor kan met name gebruik gemaakt worden van de trendanalyse en eventueel aanvullend de dwarsdoorsnede van de leerlingresultaten. Uitgebreide informatie hierover vindt u in de Kwaliteitskaart Heldere overzichten van toetsresultaten als basis voor gesprek.

Praten over leerlingresultaten vindt plaats op meerdere niveaus. De leerkracht bespreekt de resultaten met de leerlingen (zie hiervoor kwaliteitskaarten OGW op leerlingniveau). De bespreking op groepsniveau vindt meestal plaats tussen de groepsleerkracht(en) en de interne begeleider of taal/rekencoördinator. De bespreking van de gegevens van de school als geheel vindt plaats in het team onder leiding van de schoolleider. De kwaliteitskaart Planmatig opbrengstgericht werken op schoolniveau en op groepsniveau, beschrijft hoe deze besprekingen een plaats krijgen in een cyclisch proces dat drie tot vier keer per jaar plaatsvindt.

Deze kwaliteitskaart biedt een leidraad voor de inhoudelijke invulling van deze besprekingen.

Groepsbespreking

Een groepsbespreking is het bespreken van leerlingresultaten door de groepsleerkracht(en) en de interne begeleider en/of de taal/rekencoördinator.

Uitgangspunt hierbij is dat eerst op groepsniveau naar de resultaten gekeken wordt om het lesgeven van de afgelopen periode te evalueren en aandachtspunten op groepsniveau voor de volgende periode te formuleren. Daarna kan indien nodig naar individuele resultaten van leerlingen gekeken worden. De evaluatie van het voorgaande groepsplan, een ingevuld groepsoverzicht en een datamuur zijn de documenten die bij deze bespreking op tafel liggen.

Bespreking op groepsniveau

Kijk eerst op groepsniveau naar de resultaten om het lesgeven van de afgelopen periode te evalueren en aandachtspunten op groepsniveau voor de volgende periode te formuleren.

Analyse

- Kijk naar de toetsen en bepaal wat het doel van iedere toets is. Zorg dat voor u duidelijk is welke kennis en vaardigheden een toets meet en wat daarvan de relevantie is. Toetsen uit het Cito-LOVS toetsen vaak toepassing van aangeleerde vaardigheden over een langere periode (bijvoorbeeld bij begrijpend lezen en rekenen), methodegebonden toetsen meten in hoeverre de leerstof die in de afgelopen periode is aangeboden wordt beheerst. Bij technisch lezen is het belangrijk zowel het lezen op woordniveau als het lezen op tekstniveau te toetsen.

Leerlingresultaten bespreken

- Bepaal per toets het percentage leerlingen dat voldoende scoort en onvoldoende scoort, afhankelijk van de binnen uw school geformuleerde doelen (Kwaliteitskaart Doelen stellen op groep- en schoolniveau). Wat zijn opvallende punten in de scores van de groep als geheel, zowel in positieve als negatieve zin? Hoe zijn de scores verdeeld over de A-E / I-V categorieën?
- Vergelijk de scores van dit toetsmoment met de scores van het voorgaande toetsmoment. Wat zijn opvallende veranderingen in de scores van de groep als geheel, zowel in positieve als negatieve zin? Zijn er veranderingen zichtbaar in de verdeling van de scores over de A-E / I-V categorieën? Welke verschuivingen hebben er plaatsgevonden?
- Ga na hoe de scores van de verschillende toetsen zich tot elkaar verhouden. De verschillende typen toetsen geven verschillende informatie. Regelmatig is sprake van een discrepantie tussen methodegebonden en methodeonafhankelijke toetsen. Daarnaast is het bij technisch lezen belangrijk erop te letten of er sprake is van een discrepantie tussen het lezen op woordniveau en het lezen op tekstniveau.

Verklaring

- Ga na of en hoe u de toetsresultaten kunt verklaren als u terugkijkt naar het lesgeven in de afgelopen periode: aan de hand van de evaluatie van het groepsplan kijkt u welke interventies in de afgelopen periode zijn gepleegd en wat het effect van deze interventies is geweest. Kijk daarbij naar de elementen van effectief onderwijs:
 - Halen we de door ons gestelde doelen?
 - Werken we met een goede methode en gebruiken we die op de goede manier?
 - Besteden we voldoende tijd voor de groep als geheel en besteden we daarnaast nog voldoende extra tijd aan risicoleerlingen?
 - Differentiëren we op de goede manier?
 - Geven we een effectieve instructie voor de groep als geheel en een extra intensieve instructie voor de risicoleerlingen?

Actie

- Ga na welke consequenties de analyse en verklaring hebben voor de inhoud en de organisatie van het onderwijs in de komende periode voor de hele groep. Wat zijn belangrijke aandachtspunten voor de komende periode?
- Inhoud: denk onder meer aan:
 - het intensiveren van de instructie voor risicoleerlingen met gebruik van de reguliere methode en een effectieve didactische aanpak (bijvoorbeeld gebruik modellen en materialen, voor-koorzelf, scaffolding)
 - tijd voor alle leerlingen en intensieve tijd voor risicoleerlingen
 - het herhalen en onderhouden van al geleerde vaardigheden
 - het uitdagen van de goede leerlingen
- Organisatie: denk ondermeer aan:
 - klassenmanagement
 - instructie en verlengde instructie/begeleide oefening
- Zijn er groepsoverstijgende aandachtspunten die schoolniveau besproken en georganiseerd moeten worden: denk ondermeer aan:
 - inzet rt in de groep
 - doorgaande leerlijnen
 De leerkracht maakt op basis van bovenstaande afspraken een nieuw groepsplan, de interne begeleider/taal/rekencoördinator neemt de genoemde punten mee naar de teambespreking.
- Stel vast wanneer en hoe de interventies en het bijbehorende groepsplan voor de komende periode geëvalueerd wordt.

Bespreking op individueel niveau

Nadat op groepsniveau gekeken is en afspraken zijn gemaakt, kan indien nodig naar individuele resultaten van leerlingen gekeken worden en voor hen aanvullende interventies worden geformuleerd.

Denk onder meer aan:

- Is er nader diagnostisch onderzoek nodig?
- Zijn er leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Leerlingresultaten bespreken in het team

Zorg ter voorbereiding voor een trendanalyse van de methodeonafhankelijke toetsen per vakgebied, waarin zowel leerlinggroepen als jaargroepen te volgen zijn door de jaren heen (zie voor meer informatie 'Kwaliteitskaart heldere overzichten'). Het is aan te raden om in de bespreking in het team aan de verschillende vakgebieden apart aandacht te besteden.

Analyse

- Bekijk per toetsmoment hoe de percentages voldoende/onvoldoende resultaten eruit zien voor de verschillende groepen, gerelateerd aan de binnen uw school geformuleerde doelen (zie Kwaliteitskaart Doelen stellen op groep- en schoolniveau). Vragen hierbij zijn bijvoorbeeld:
 - In welke groepen worden de doelen wel/niet gehaald?
 - Wat valt op in de resultaten van de verschillende groepen, zowel in positieve als negatieve zin?
 - Wat valt op in vergelijking met het voorgaande toetsmoment?

Verklaring

- Ga na of en hoe u de toetsresultaten kunt verklaren als u terugkijkt naar het lesgeven in de afgelopen periode. Kijk eerst naar de elementen van effectief onderwijs:
 - Halen we de door ons gestelde doelen?
 - Hebben we goede doorgaande lijnen binnen de school?
 - Werken we met een goede methode en gebruiken we die op de goede manier?
 - Besteden we voldoende tijd voor de groep als geheel en besteden we daarnaast nog voldoende extra tijd aan risicoleerlingen?
 - Differentiëren we op de goede manier?
 - Geven we een effectieve instructie voor de groep als geheel en een extra intensieve instructie voor de risicoleerlingen?

Ga vervolgens na welke interventies op schoolniveau in de afgelopen periode zijn gepleegd en wat het effect van deze interventies is geweest. Heeft u bijvoorbeeld in de afgelopen periode extra aandacht besteed aan effectieve instructie, onder meer door klassenconsultaties en coaching? Zijn er binnen de school nieuwe afspraken gemaakt over omgaan met zwakke punten in de methode?

Actie

- Maak aan de hand van de punten van effectief onderwijs schoolbrede afspraken voor de planning voor de komende periode (half jaar): Waaraan dienen we extra aandacht te besteden?
- We stellen concrete (hoge) doelen en werken doelgericht.

Leerlingresultaten bespreken

- We werken vanuit een heldere en goed onderbouwde doorgaande lijn.
- We zorgen voor een goede inhoud van het onderwijs: we werken met actuele methoden en gebruiken deze methoden op de goede manier.
- We besteden veel tijd voor de groep als geheel en daarnaast nog extra tijd aan risicoleerlingen.
- De leerkrachten hanteren het directe instructiemodel als uitgangspunt.
- De leerkrachten hanteren de principes van convergente differentiatie, waardoor leerlingen die meer tijd voor instructie en begeleiding nodig hebben deze tijd ook krijgen.
- We volgen de ontwikkeling regelmatig en nauwkeurig. Als (groepen) leerlingen stagneren passen we ons onderwijs aan.
- Maak schoolbrede afspraken voor de planning op langere termijn aan de hand van de punten van effectief onderwijs: Waaraan dienen we in de komende jaren extra aandacht te besteden? Stel aan de hand hiervan een verbeterplan op voor uw school, waarin vooral aandacht besteed wordt aan de professionalisering van leerkrachten.

Bronnen

Cijvat, I. Dijk, M. Förre, M. With, T. de (2010) CPS Toolkit Borging Effectief Technisch Leesonderwijs, Amersfoort: CPS (www.cps.nl)

Koekebacker, E. Checklist Opzet Leerlingbespreking. Utrecht: PO-Raad, Projectbureau Kwaliteit (www.taalspilots.nl/implementatiekoffer/implementatie)

Colofon

De kwaliteitskaart Leerlingresultaten bespreken is ontwikkeld door Mariët Förre en Ina Cijvat, TSE/Expertis en is een uitgave van School aan Zet van de PO-Raad. Voor vragen rond deze kwaliteitskaart kunt u contact opnemen met Gea Spaans, School aan Zet, e-mail secretariaat@schoolaanzet.nl.

KKLRB138

© Buiten het downloaden zijn alle rechten op dit product voorbehouden aan:

SCHOOL
AAN ZET

Postbus 556, 2501 CN Den Haag
e-mail: secretariaat@schoolaanzet.nl
www.schoolaanzet.nl

KWALITEITSKAART

BIJLAGE 3: VOORBEELD ANALYSE LERAAR

Om leraren te ondersteunen bij het analyseren van de leervorderingen van hun leerlingen, geven sommige scholen hun leraren een opdracht bij de voorbereiding van de rapportvergadering. Doel van de opdracht is ervoor te zorgen dat het in de rapportvergadering niet enkel gaat om het gemiddelde cijfer per leerling, maar om de cijfers die samen tot dat gemiddelde leiden. Door deze cijfers op diverse manieren te analyseren, verzamelen de leraren informatie over hun aanpak in de klas en het effect van die aanpak op de leerlingen. Daardoor gaat het bij de rapportvergaderingen ook over de leerstrategieën van leerlingen en de manieren waarop leraren daar het best bij aan kunnen sluiten.

In deze bijlage is een opdracht uitgewerkt die een school aan het eind van iedere periode aan alle leraren geeft.³ Het gaat om een stapsgewijze aanpak:

1. Ik neem mijn cijfers erbij en bestudeer ze op
 - a. leerling niveau,
 - b. cijferkolomniveau,
 - c. klasniveau.
2. Wat valt mij op, wat is goed gegaan, wat is minder gegaan? Wat is mijn analyse daarvan?
3. Wat kan ik aan het werken met deze klas veranderen, gekoppeld aan de analyse (wat heb ik daarvoor nodig, hoe pak ik het aan, wat is mijn concreet meetbare doel daarbij, zodat ik het na voorbereiden en uitvoeren kan checken).
4. Wat kan ik aan het vak veranderen (zodat mijn opbrengsten hoger worden)?
5. Wat kan ik aan mijn leraarschap veranderen?
6. Wat kan ik aan mijn rol als vakgroeplid en teamlid veranderen?

Voorbeelduitwerking

1. Ik heb de cijfers erbij genomen:

Leerling	Cijfer					
	1	2	3	4	5	Gem./Iln
1	6,6	6,1	7,2	7,0	7,0	6,8
2	4,5	5,3	6,0	5,3	5,1	5,2
3	5,1	4,5	6,0	5,4	4,9	5,2
4	9,1	4,5	6,1	6,2	6,1	6,4
5	7,5	2,1	6,1	4,3	5,9	5,2
Gemiddeld cijfer	6,6	4,5	6,3	5,6	5,8	5,8

Na bestudering, valt mij op:

- In de toetsen zitten uitschieters, vooral cijfer 2 is gemiddeld slecht.
- Het totaal gemiddelde is net voldoende, de laatste drie kolommen zijn gemiddeld stabiel.
- Bij de leerlingen zitten grote verschillen. Ll 1 is consistent. Leerling 2, 3 en 5 zijn onvoldoende. Leerling 4 scoorde eerst met uitschieters, daarna net voldoende.
- Vorige jaren had ik ook dergelijke scores, het klassengemiddelde was toen respectievelijk 5,6 en 5,7.

³ Naar voorbeeld van de opdracht voor docenten van Lentiz Maaslandcollege.

2. Mijn analyse daarvan is:

Analyse van de cijfers:

- Toets 1 heb ik te gemakkelijk gemaakt.
- Toets 2 is o.a. daardoor, maar ook omdat dit een moeilijk hoofdstuk is, slecht gescoord.
- Toets 3 maakt te weinig onderscheid tussen de verschillende leerlingen.
- Toetsen 4 en 5 zijn op niveau.

Analyse van de leerlingen:

- Leerling 1 is een ijverige werker, onzeker, vraagt veel of iets goed is, wil presteren.
- Leerling 4 werkt onder zijn niveau, bij toets 1 zijn zijn ware niveau laten zien, toets 2 daardoor verwaarloosd, toets 3, 4 en 5 weet 'ie nu net voldoende te scoren. Werkt kortom niet uit zichzelf op maximale kunnen.
- Leerling 2 heeft ADHD. Ik heb hem nog niet zover dat hij zich ook kan concentreren.
- Leerling 3 is een leerling die een paar keer ziek is geweest en lessen heeft gemist.
- Leerling 5 schrok zich vooral wild van die moeilijke toets over dat moeilijke hoofdstuk. Faalangst?

Analyse van de klas:

- De klas is in vergelijking met andere klassen (zelfde niveau, zelfde leerjaar) drukker in mijn les. Bovendien scoort de klas niet veel hoger dan een gemiddelde kaderklas. Hier moet ik aan gaan werken.
- Leerlingen scoren lager in vrije situaties. Er moet meer structuur en controle zijn.
- Op gebied van inzet en gedrag mag ik hogere verwachting hebben naar de leerlingen toe. Er wordt rondom een 6 gescoord terwijl er meer potentie in de leerlingen zit.

3. Ik ga de volgende veranderingen in het werken met deze klas doorvoeren:

- Met leerling 1 stapsgewijs afhankelijkheid afbouwen, door
- Met leerling 4 uitdagende extra's aanbieden. Of andere leerlingen helpen, of extra punten verkrijgen, of?
- Leerling 2 op korte termijn een andere plaats geven. Daarnaast een duidelijke aanpak, ook jij hebt je werk af!
- Met leerling 3 mijn lessen en huiswerk op Teletop zo bijhouden dat ook zieken het kunnen volgen. Met mentor afspreken hoe hier mee om te gaan, qua contact met thuis ('toch proberen te werken').
- Leerling 5 extra positieve feedback geven.
- Ik ga het drukke karakter van mijn lessen met deze klas zo bestrijden: samen afspraken maken, als die lukken beloning. Ondertussen geef ik kortere instructie. Niet zeuren over geluid, maar consequent ingrijpen.
- In vrije situaties ga ik duidelijkere grenzen stellen. Ik laat de leerlingen merken dat ik ze zie en dat er consequenties aan hun functioneren vastzitten d.m.v. een cijfer.
- Ik maak de leerlingen individueel duidelijker waar mijn verwachtingen liggen. Hierin differentieer ik n.a.v. de tussentijdse 0-meting en de bovengenoemde leerling-analyse.
- Ik maak gebruik van mijn instructietafel om leerlingen te coachen in hun vaardigheden. Door het in dialoog gaan met de leerling, motiveer ik ze om het beste naar boven te halen bij de uitwerking van hun projecten.
- Bij mijn instructie zal ik de stof meer in stappen aanbieden, ik controleer of de stof is overgekomen en geef verlengde instructie aan de instructietafel wanneer een individu of een kleine groep de stof niet heeft begrepen.

4. Ik ga de volgende zaken in mijn vak aanpakken:

- Ik ga volgend jaar zeker meteen bij toets 1 ook het juiste niveau neerzetten.
- Hoofdstuk 2 zal ik volgend jaar op de volgende manier aanpakken. Meer klassikale uitleg, in kleine stapjes per les, duidelijke instructie, met stapsgewijze aanpak, zelfwerktijd, nakijktijd, feedback. Misschien 1 week langer over doen?!
- Komend hoofdstuk 7 is net als hoofdstuk 2. Daar al meteen aanpak als hierboven.
- Voorlopig niveau van toetsen 3,4 en 5 zo houden.

5. Ik ga de volgende zaken in mijn leraarschap aanpakken:

- Zacht beginnen overboord zetten. Dat is niet zo veilig als ik denk dat het is. Later moeten de leerlingen zich in een drukker wordende klas handhaven en ga ik toch meer eisen in gedrag en in werktempo.
- Ik moet mijn leerlingen meer motiveren door interessegericht en persoonlijk uit te dagen.
- Ik mag me minder op de gehele groep richten bij het aanspreken van een klas (bijvoorbeeld op gedrag).
- De verwachtingen die ik per leerling heb moeten niet alleen in mijn hoofd zitten maar moeten ook duidelijk zijn voor de leerlingen.
- Nu werk ik vooral met klassikale doelen, ik wil de komende tijd meer aandacht besteden aan de individuele doelen voor de leerlingen.
- Ik moet eerder beginnen met het voorbereiden van projecten zodat er minder druk op het laatste moment komt te staan.

6. Ik ga de volgende zaken als vakgroeplid en als teamlid aanpakken

- Gesprek met collega's over H2 (en H7) voor tips, aanpassing pto, etc.
- Er moeten binnen de vakgroep duidelijke afspraken gemaakt worden met wat er wanneer gedaan wordt.
- Na elke bijeenkomst maken we een kort verslag waarin de afspraken op een rij staan.
- Binnen de vakgroep wordt er gekeken en gesproken over hoe we bij projectonderwijs de opbrengst van de leerlingen kunnen analyseren en dit kunnen verwerken in ons volgende project. Hoe kunnen we de zaken uit deze analyse als terugkerend iets in de projecten wegzetten?

BIJLAGE 4: VOORBEELD GROEPSPLAN/KLASHANDELINGSPLAN

Een instrument dat leraren op praktische wijze kan ondersteunen bij de differentiatie in de klas, is het klashandelingsplan of groepsplan. Het biedt één format voor alle gegevens: de afspraken voor de hele klas, de doelen voor de drie niveaus en de leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften.⁴

In deze bijlage wordt eerst een leeg format voor een klashandelingsplan gepresenteerd. Vervolgens wordt een concreet voorbeeld gegeven van een klashandelingsplan uit de praktijk.

KLASHANDELINGSPLAN		KLAS:	PERIODE:	t/m
HELE KLAS Bijv. klassenplattegrond, volgboekje leerling, afspraken rond zelfstandig werken, etc.	DIFFERENTIATIE LEESVAARDIGHEID Onder niveau: Boven niveau: WOORDENSCHAT Onder niveau: Boven niveau: REKENEN/WISKUNDE Onder niveau: Boven niveau: EIGEN VAK Onder niveau: Boven niveau:			
HANDELINGSPLANNEN: LGF/INDIVIDUELE LEERLINGEN Weergave van individuele speerpunten.				

KLAS:		PERIODE:		t/m
LEERLINGBESPREKING / RAPPORTVERGADERING d.d.				
NAAM LEERLING	PROBLEEMANALYSE korte beschrijving	PLAN VAN AANPAK met taakverdeling ll/ leraar/ouders	SMART DOELEN met taakverdeling ll/ leraar/ouders	DATUM EVALUATIE

4 Dit format is ontwikkeld door Bettina Korver, onderwijskundige van Clusius College Schagen.

Praktijkvoorbeeld

KLASHANDELINGSPLAN		KLAS: 4B	PERIODE: 29 oktober 2012 t/m 1 februari 2013
HELE KLAS Vaste afspraken: <ul style="list-style-type: none">• De leerlingen zitten op de juiste plaats volgens de plattegrond.• Tijdens het samenwerken wordt er fluisterend overlegd.• Wanneer een leerling hulp nodig heeft, vraagt hij eerst zijn buur om hulp. Komen ze er samen niet uit, dan wordt de leraar om hulp gevraagd.		DIFFERENTIATIE LEESVAARDIGHEID Onder niveau: Fatima, Emma, Karel, Klaas Boven niveau: Mickey, Sarah, Nicky, Sanne, Tamme WOORDENSCHAT Onder niveau: Iris, Atie, Emma, Sarah Boven niveau: Chloë, Madelon, Mickey, Klaas REKENEN/WISKUNDE Onder niveau: Anna, Tamme, Fahrid Boven niveau: Madelon, Daniël, Iris, Wim	
HANDELINGSPLANNEN: LGF/ INDIVIDUELE LEERLINGEN Wim: Graag bij Wim na de overgang van de Uitlegfase naar de Zelfstandig-Werk-fase checken of hij weet wat hij nu moet gaan doen. Zo nodig de opdracht kort en krachtig herhalen volgens een gestructureerd stappenplan. Klaas: Graag bij Klaas checken of hij zijn huiswerk heeft gemaakt.			

LEERLING	PROBLEEMANALYSE Een korte beschrijving van het probleem	PLAN VAN AANPAK met taakverdeling ll/leraar/ouders	SMART DOELEN met taakverdeling ll/leraar/ouders	DATUM EVALUATIE
LEESVAARDIGHEID Onder niveau: Fatima, Emma, Karel, Klaas	De leerlingen beheersen onvoldoende leesvaardigheden om leeswerk geheel zelfstandig voldoende te kunnen begrijpen en hebben hierbij planmatig ondersteuning nodig.	De vakleeraar ondersteunt de leerlingen bij leeswerk uit de methode door aandacht te besteden aan de tekst- en zinsstructuren, aan signaalwoorden en onderlinge samenhang en tekstverbanden. De leerlingen geven zelf duidelijk aan bij de leraar wanneer ze moeite hebben met een tekst. De mentor bespreekt dit plan van aanpak met de leerlingen.	Voor de toetsonderdelen die sterke samenhang hebben met leesvaardigheid halen de leerlingen een cijfer >6 (ll, leraar NE en vakleeraar) .	Rapportvergadering einde periode 2 (alle leraren)
Boven niveau: Mickey, Sarah, Nicky, Sanne, Tamme	De leerlingen hebben uitdaging nodig op hun eigen niveau op het gebied van leesvaardigheid.	De leerlingen krijgen een werkboek met bijbehorende planning van de leraar NE om systematisch leesvaardigheden tijdens de les Nederlands te trainen. Na de (korte) instructie gaat deze groep zelfstandig aan het werk met teksten. De vakleeraar varieert hierbij met didactische werkvormen en opdrachten op verrijkniveau, zodat de groep voldoende uitdaging wordt geboden. De leerlingen krijgen een werkboek met bijbehorende planning van de leraar NE met uitdagende opdrachten op verrijkniveau leesvaardigheid om zelfstandig te verwerken tijdens de les Nederlands.	De leerlingen hebben einde periode 2 het materiaal a.d.h.v. een strakke planning zelfstandig uitgewerkt en nagekeken. De leraar NE bespreekt het na met ze. Voor de toetsonderdelen die sterke samenhang hebben met leesvaardigheid halen de leerlingen een cijfer >8 (ll, leraar NE en vakleeraar) .	Einde periode 2 (leraar NE) Rapportvergadering einde periode 2 (alle leraren) Einde periode 2 (leraar NE)

Toetsanalyse leerlingen

1. Geschreven of klassikale feedback bij (veelgemaakte) fouten of misconcepties

2. Toetsanalyse met symbolen

Zet bij elke gemaakte vraag waar je niet alle punten voor hebt gekregen een **?**, **!** of **X**. Zie tabel voor de betekenis.

Symbool	Betekenis	Wat kan/ga je hier aan doen?
X Totaal aantal:	Slodderig (vraag niet goed gelezen, vraag is geen antwoord op gestelde vraag, informatie vergeten etc)	
! Totaal Aantal:	Had ik moeten weten/kunnen leren	
? Totaal Aantal:	Dit snap ik (nog) niet, heb ik nooit gesnapt	

3. Analyseren met een toetsmatrijs

Vul onderstaande tabel in.

Vraag	Welk begrip wordt getoetst?	Open X of <i>h</i>	Gesloten X of <i>h</i>	Reproductief (of <i>OBIT</i> , <i>RTTI</i>) X of <i>h</i>	Productief X of <i>h</i>
1					
2					
3					
4					
...					

1. Welke begrippen heb je niet goed begrepen?
2. Op welke vragen scoor je het slechts, open/gesloten en reproductief/productief?
3. Wat betekent dit voor de volgende toets?

4. Voorspelling cijfer

1. Welk cijfer wou je halen? Is dat gelukt? Waarom wel niet?
2. Welk cijfer ga je de volgende toets halen?
3. Wat ga je daarvoor doen?

Welke hulp heb je nodig van je docent?

7. ANALYSE-INSTRUMENT

Met behulp van het Analyse-instrument kunt u binnen uw vaksectie samen de eindresultaten analyseren en samen conclusies trekken: hoe hebben we het gedaan, wat ging goed en wat kan anders/beter en wat vraagt de syllabus en het examen van ons aanbod? Het Analyse-instrument vormt de opmaat voor het vakwerkplan (instrument 8).

ANALYSE-INSTRUMENT

Cijfers uit Opbrengstenkaart en/of Vensters voor Verantwoording

Pak de Opbrengstenkaart van dit jaar en vorig jaar erbij of maak een uitdraai van de overzichten uit Vensters voor Verantwoording.

Vak + Leerweg:	Eigen gemiddelde	Landelijk gemiddelde (uit Opbrengstenkaart)	Percentielscore (uit Vensters)
CE vorig schooljaar			
CE dit schooljaar			
Verschil SE-CE vorig schooljaar			
Verschil SE-CE dit schooljaar			
Analyse cijfers: wat valt op?			
Conclusie analyse cijfers: tevreden? Ja/nee, omdat...			

ANALYSE-INSTRUMENT

Analyse Wolfrapportage (of rapportcijfers/toetsresultaten)

Pak de Wolfanalyse en de examenvragen erbij. Indien het niet om een examenvak gaat, pak dan de rapportcijfers en toetsresultaten erbij.

Bij welke vragen/toetsen deden de leerlingen het duidelijk minder goed dan landelijk of voorgaande jaren?	Om wat voor soort vragen gaat het (onderwerp, talig, begrip, meerkeuze, eigen mening, et cetera)	Verklaring voor de verschillen?	Percentielscore (uit Vensters)
Analyse syllabus Pak de nieuwe syllabus erbij: wat verandert er voor ons vak komend jaar?			
Conclusie analyse wolfrapportage en de syllabus?			
Concrete verbeterpunten op basis van alle informatie			

8. VAKWERKPLAN

Een Vakwerkplan helpt u bij het maken van een overzicht van uw visie op het vak, de leerinhoud, de didactiek, de toetsing en de beoordeling. Kortom een totaaloverzicht van het vak. Het vakwerkplan draagt bij aan opbrengstgericht werken, omdat afspraken en werkwijzen vastgelegd kunnen worden. Maak eerst een analyse van de eindresultaten van het vak (zie instrument 7). Gebruik vervolgens een startoverleg om samen aan de slag te gaan.

Agenda voor het startoverleg Vakwerkplan¹⁵

- Wat leert ons de analyse van onze eindresultaten?
- Wat is onze visie op het vak? Waartoe en hoe leren leerlingen?
- Wat zijn de doelen per leerjaar? Hoe komen leerlingen binnen en hoe helpen we hen het beoogde doel te behalen. Maak hierbij onderscheid tussen de verschillende leerwegen.
- Hoe ziet de verdeling van thema’s die we behandelen eruit?
- Welke thema’s komen gedurende het leerjaar aan bod? Waar en voor welke leerlingen is verdieping en verbreding mogelijk?
- Welke vormen van toetsing en beoordeling gebruiken we? Hoe vaak toetsen we?
- Werken we vakoverstijgend? Zo ja, met welke vakken?
- Hoe bieden we onze leerlingen extra zorg en ondersteuning?
- Welke scholingsvragen hebben we?

ACTIVITEITENPLAN

Sluit het overleg af met het maken van een activiteitenplan. Maak afspraken met elkaar en zet deadlines zodat zaken afgerond en besproken kunnen worden in een volgend overleg.

Data Van-tot	Product Wat moet worden opgeleverd? Product of activiteit?	Actie Wat moet er gedaan worden?	Wie Wie gaat het doen?

VAKWERKPLAN

De uitkomsten van het overleg beschrijft u in het Vakwerkplan. Het activiteitenplan is daar de bijlage van. Het Vakwerkplan kan bestaan uit de volgende inhoudsopgave:¹⁶

1. Inleiding

- In welke leerjaren en afdelingen wordt het vak gegeven?
- Welke methode(s) en niveaus worden gebruikt?
- Wat is de visie op het vak?
- Welke aandachtspunten zijn er vanuit het schoolplan en de teamplannen?

2. Analyse

- Analyse van gegevens uit Wolf, SE, CE (en CitoVas, rekentoets).
- Concreet benoembare aandachtspunten op basis van de analyse.
- Opstellen van concreet uitgewerkte doelen (inclusief gewenste resultaten) ten behoeve van het verbeteren (of bestendigen) van de examenresultaten.

3. Jaarprogramma

- Uitwerken van het jaarprogramma: essentiële lesstof vaststellen, verdelen over leerjaren/periodes/weken/lesuren per week.
- Uitwerken PTA, Toetsmatrijzen (eindtermen) en doorlopende leerlijnen (niveaus van leren).
- Uitwerken PTO (hierin meenemen: verdeling niveaus van leren, resultaten Cito-volgtoetsen en Rekentoets).

4. Werkvormen, differentiatie en afstemming

- Welke afspraken zijn binnen het vak per afdeling gemaakt met betrekking tot vakspecifieke werkvormen en vormen van differentiatie?
- Leggen de werkvormen een relatie met de onderwijsvisie van de school en de eisen vanuit de onderwijsinspectie?
- Welke afspraken zijn er met andere vakken gemaakt over lesinhouden, vakoverstijgende vaardigheden en projecten (projecturen, projectdagen, profielweek)?

5. Toetsing

- Welk doel hebben de toetsen voor de voortgang van het leerproces?
- Welke afspraken zijn binnen het vak per afdeling gemaakt met betrekking tot de toetsen?
- Hoe dragen de toetsen ertoe bij dat leerlingen op de juiste plek terechtkomen (determinatie)?
- Op welke manier wordt de taxonomie van Bloom/Miller/RTTI/OBIT toegepast bij het maken van toetsen en bij de normering van de vragen?

6. Hoe is de sectie georganiseerd?

- Op welke manier draagt de organisatie van de sectie, de werk- en taakverdeling, bij aan de kwaliteit van het onderwijs?
- Wat is de bijdrage van ieder sectielid ten aanzien van het eigen leren en welke bijdrage wordt er geleverd aan de ontwikkelingen binnen de sectie?
- Hoe zijn de taken verdeeld binnen de sectie en hoe wordt er samengewerkt?
- Op welke momenten komt de sectie bij elkaar en met welk doel (werkbijeenkomst, sectie-overleg, bespreking resultaten, lesbezoeken, intervisie, et cetera)?

7. Scholing

- Welke vaardigheden rond didactisch handelen, pedagogisch handelen en klassenmanagement vragen op sectie en op individueel niveau om extra scholing en/of ondersteuning?

9. CHECKLIST LEERDOELEN

Als de overkoepelende doelen voor het vak en voor de klas zijn vastgesteld, dan is de volgende stap het vertalen van deze doelen naar een concrete aanpak van de les, met oog voor de individuele verschillen tussen de leerlingen. De Checklist Leerdoelen kan u daarbij ondersteunen. De zeven stappen voor een doelgerichte les vormen het uitgangspunt van de Checklist:

STAPPEN VOOR EEN DOELGERICHTE LES

1. Bepaal de beginsituatie van iedere leerling, zowel qua kennis als qua leerstijl.

2. Formuleer leerdoelen en lesdoelen (of lessenserie-doelen) en bepaal de succescriteria (wanneer bent u tevreden). Gebruik onderdeel B van de checklist om te bepalen of de leerdoelen en succescriteria goed geformuleerd zijn.

3. Bespreek de (les)doelen en succescriteria met de leerlingen.

4. Kies activiteiten en werkvormen die passen bij hoe en wat er geleerd moet worden.

5. Houd de vinger aan de pols tijdens het leerproces. Peil of de doelen bereikt (gaan) worden, bijvoorbeeld door de inzet van formatieve toetsen, en stel indien nodig de aanpak bij.

6. Geef leerlingen feedback op hoever de doelen gerealiseerd zijn en wat hen nog te doen staat. Laat leerlingen ook zelf reflecteren.

7. Evalueer de gestelde doelen. Wanneer deze onvoldoende of sneller gehaald zijn, heeft dit consequenties voor de volgende les(sen).

De Checklist richt zich specifiek op stap 2, het formuleren van de leerdoelen en de succescriteria. Vervolgens kunt u de Rekenmachine (instrument 10) gebruiken ter ondersteuning van stap 5.

CHECKLIST LEERDOELEN

Beantwoord voor elk van de geformuleerde leerdoelen de volgende vragen en stel de leerdoelen zo nodig bij.¹⁷

Omschrijving leerdoel:			
	Ja	Nee	Toelichting
Is het leerdoel afgeleid uit de leerlijn?			
Grijpt het leerdoel terug op de doelen van de vorige les(senserie)?			
Is het leerdoel gericht op de gewenste leeropbrengst en niet op een activiteit?			Dus niet: Het leerdoel is dat de teksten worden gelezen en de opdrachten worden gemaakt. Maar: Het leerdoel is dat u in je eigen woorden uit kunt leggen hoe...
Is het leerdoel afgestemd op de verschillende beginniveaus van de leerlingen zodat het voor alle leerlingen motiverend is?			Pas het leerdoel eventueel aan zodat bijvoorbeeld heel goede leerlingen een motiverend extra leerdoel krijgen en de leerlingen die de stof moeilijk vinden een gelaagd leerdoel waarin verschillende stappen aangegeven worden.
Is het leerdoel voldoende uitdagend?			
Bevat het leerdoel kwantitatieve succescriteria om aan te tonen dat leerlingen het leerdoel hebben gehaald?			Bijvoorbeeld het aantal goede sommen
Zijn de succescriteria gedifferentieerd voor verschillende groepen leerlingen?			Bijvoorbeeld voor bepaalde leerlingen niet alleen het aantal goede sommen benoemen, maar ook dat ze goed kunnen uitleggen hoe ze die hebben gemaakt.
Zijn het leerdoel en de succescriteria voor leerlingen concreet en duidelijk en maar op één manier te begrijpen?			

10. REKENMACHINE

De Rekenmachine is een instrument dat u kan ondersteunen bij het analyseren van de leerlingresultaten.¹⁸ Door vragen uit een toets of opdracht op te delen in herkenbare onderdelen (verschillende inhoudelijke thema's of competenties) laat de Rekenmachine zien op welke onderdelen individuele leerlingen uitvallen of juist goed presteren en welke onderdelen de hele klas goed of juist minder goed doet. Op basis van deze informatie kan u zeer gericht waar nodig uw onderwijsprogramma aanpassen dan wel individuele (of groepjes) leerlingen extra ondersteunen. Hierdoor biedt de Rekenmachine u een concreet handvat om in de klas meer opbrengstgericht te werken.

Stap 1. het 'klaarmaken' van het formulier.

Gebruik hiervoor een excell-programma

- a. Zet in de eerste kolom de nummers van de opdrachten.
- b. Geef in de tweede kolom per toetsvraag of opdracht aan welk thema, leerdoel of competentie u hiermee wilt aftoetsen.
- c. Vul in de derde kolom het maximaal te behalen aantal punten per onderdeel in.
- d. Wil u competenties beoordelen, geef dan in de vierde kolom aan welk gedrag of welk resultaat u wilt zien (de beoordelingscriteria).
- e. Vul vanaf de vijfde kolom de namen van de leerlingen in.

Stap 2. het invullen van het formulier.

Vul de cijfers per leerling en per onderdeel in.

Stap 3. de analyse.

Bestudeer de cijfers op klasniveau, op leerlingniveau en op toetsonderdeelniveau:

- a. Wat valt mij op? Wat is goed gegaan? Wat is minder goed gegaan?
- b. Op welke onderdelen scoren de meeste leerlingen hoog? En op welke onderdelen scoren de meeste leerlingen laag?
- c. Op welke onderdelen scoren alle leerlingen ongeveer gelijk en waar zijn de scores juist heel verschillend?
- d. Welke individuele leerlingen springen eruit? Wat zie ik dan?

Stap 4. de conclusie en de acties.

Wat zeggen de resultaten over de klas, over de individuele leerlingen, over mijn onderwijs en over mijn manier van lesgeven? En wat ga ik op basis van deze conclusies aanpassen aan mijn lessen, mijn leerdoelen en mijn begeleiding? Vul nieuwe acties en aanpassingen in op het Format PDCA-cyclus (instrument 13).

REKENMACHINE

In onderstaande tabel wordt een voorbeeld van een ingevulde Rekenmachine gegeven voor een rekentoets.¹⁹

Rekentoets Breuken			Beoordeling leerlingen				
	ONDERDEEL	max. score per vraag	Beoordelings-criteria	lIn 1	lIn 2	lIn 3	etc.
Opdracht 1	verhoudingstabel gebruiken	3		2	0	3	
Opdracht 2	% met plaatje	3		0	3	3	
Opdracht 3	breuken met plaatjes	3		2	3	3	
Opdracht 4	reeksen optellen/afrekken	3		3	2	3	
Opdracht 5	breuken/ helen maken	4		1	0	1	
Opdracht 6	verhoudingstabel gebruiken	2		1	0	2	
Opdracht 7	%	5		0	5	3	
Opdracht 8	rekenvolgorde	6		1	0	1	
Opdracht 9	breuken vermenigvuldigen met hele getallen	4		2	0	1	
Opdracht 10	maatverhoudingen	3		0	3	2	
Opdracht 11	tijdsberekeningen	2		2	2	1	
Opdracht 12	optellen/ aftrekken komma getallen	3		3	3	3	
Opdracht 13	afronden	3		1	0	0	
Opdracht 14	inhoudsberekeningen	3		2	3	3	
Totaalscore		47		20	24	29	
Cijfers							

11. KLASHANDELINGSPLAN

Een instrument dat u op praktische wijze kan ondersteunen bij de differentiatie in de klas, is het Klashandelingsplan.²⁰ Het biedt één format voor alle gegevens: de afspraken voor de hele klas, de doelen voor de drie niveaus en de leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften. U kunt het Klashandelingsplan iedere periode opnieuw invullen op basis

van nieuwe informatie, bijvoorbeeld uit de cito-volgtoetsen. Het verdient aanbeveling om de kolom ‘Differentiatie’ gezamenlijk in te vullen, bijvoorbeeld tijdens de leerlingbespreking. Het Klashandelingsplan kent een algemeen deel en een nadere uitwerking voor de differentiatie per leerling.

KLASHANDELINGSPLAN

Klashandelingsplan: Afspraken voor de hele klas.	Klas: Afspraken uit handelingsplannen.	Periode: t/m
Hele klas	Differentiatie Vul per onderwerp in welke leerlingen onder of boven het gewenste niveau presteren.	
Bijv. klassenplattegrond, volgboekje leerling, afspraken rond zelfstandig werken, etc.	Leesvaardigheid Onder niveau: Boven niveau:	
	Woordenschat Onder niveau: Boven niveau:	
Handelingsplan: LGF/Individuele leerlingen	Rekenen/wiskunde Onder niveau: Boven niveau:	
Weergave van individuele speerpunten.	Eigen vak Onder niveau: Boven niveau:	

DIFFERENTIATIEPLAN

Voorbeeld nadere uitwerking differentiatie ten aanzien van Leesvaardigheid.

Leerling	Probleemanalyse Een korte beschrijving van het probleem	Plan van Aanpak met verantwoordelijke (ll/docent/ouders)	Smart doelen met verantwoordelijke (ll/docent/ouders)	Datum evaluatie
Onder niveau: Fatima, Emma, Karel, Klaas	De leerlingen beheersen onvoldoende leesvaardigheden om leeswerk geheel zelfstandig voldoende te kunnen begrijpen en hebben hierbij planmatig ondersteuning nodig.	De vakdocent ondersteunt de leerlingen bij leeswerk uit de methode door aandacht te besteden aan de tekst- en zinsstructuren, aan signaalwoorden en onderlinge samenhang en tekstverbanden. De leerlingen geven zelf duidelijk aan bij de docent wanneer ze moeite hebben met een tekst. De mentor bespreekt dit plan van aanpak met de leerlingen.	Voor de toetsonderdelen die sterke samenhang hebben met leesvaardigheid halen de leerlingen een cijfer >6 (ll, docent NE en vakdocent).	Rapportvergadering einde periode 2 (alle docenten)
		De leerlingen krijgen een werkboek met bijbehorende planning van de docent NE om systematisch leesvaardigheden tijdens de les Nederlands te trainen.	De leerlingen hebben einde periode 2 het materiaal a.d.h.v. een strakke planning zelfstandig uitgewerkt en nagekeken. De docent NE bespreekt het na met ze.	Einde periode 2 (docent NE)
Boven niveau: Mickey, Sarah, Nicky, Sanne, Tamme	De leerlingen hebben uitdaging nodig op hun eigen niveau op het gebied van leesvaardigheid.	Na de (korte) instructie gaat deze groep zelfstandig aan het werk met teksten. De vakdocent varieert hierbij met didactische werkvormen en opdrachten op verrijkningsniveau, zodat de groep voldoende uitdaging wordt geboden.	Voor de toetsonderdelen die sterke samenhang hebben met leesvaardigheid halen de leerlingen een cijfer >8 (ll, docent NE en vakdocent).	Rapportvergadering einde periode 2 (alle docenten)
		De leerlingen krijgen een werkboek met bijbehorende planning van de docent NE met uitdagende opdrachten op verrijkningsniveau leesvaardigheid om zelfstandig te verwerken tijdens de les Nederlands.	De leerlingen hebben einde periode 2 het materiaal a.d.h.v. een strakke planning zelfstandig uitgewerkt en nagekeken. De docent NE bespreekt het na met ze.	Einde periode 2 (docent NE)

12. FEEDBACK-INSTRUMENT

Met behulp van het Feedback-instrument²¹ kunt u gericht feedback geven en ontvangen. Het instrument combineert diverse perspectieven (docent, leerling en mede-leerlingen) met de drie vormen van feedback (feedup, feedback en feedforward). Het Feedback-instrument kan op verschillende manieren gebruikt worden.

Zelfbeoordelingsinstrument

- 1. Geef uzelf een beoordeling per cel van 1-10: hoe goed vindt uzelf dat u hierop presteert? Bepaal uw eigen totaalscore per cel. Bepaal waar er voor uzelf vooral wat te ontwikkelen valt.
- 2. Beschrijf HOE u handelt in iedere cel. Noem concrete voorbeelden van uw gedrag/werkvormen. Zie pagina 43 voor ‘Voorbeelden van diverse werkvormen’.

Peerobservatie

- 1. Vraag een collega bij u in de les te komen en u met dit instrument te observeren.
- 2. De collega geeft u per cel een score van 1-10: in welke mate laat u dit gedrag zien? Dit is natuurlijk maar een indicatie, geen volledig objectieve beoordeling.
- 3. Vraag uw collega om concrete voorbeelden op te schrijven van gedragingen die u in iedere cel hebt gedaan in de les.
- 4. Spreek dit na met elkaar en wissel tips en ideeën uit.

Collegiaal overleg

- 1. Ga met collega’s in de sectie/team bij elkaar zitten en bespreek de scores met elkaar. Wissel uit hoe u de activiteiten in de verschillende cellen concreet in uw les aanpakt of hoe u dit zou kunnen aanpakken. Wissel ideeën en tips uit en ben zo concreet en toegepast mogelijk! Kijk ook waar voor u als sectie/team met name de ontwikkelpunt(en) liggen.
- 2. Laat u inspireren door de gevonden werkvormen voor de verschillende ‘cellen’ en bepaal welke vormen u wil gaan inzetten/uitproberen.
- 3. Maak een rapportage van al uw concrete ideeën per cel, zodat u hier steeds op terug kunt kijken voor reflectie of voor nieuwe inspiratie.

Werkvorm in de klas/mentorklas

Gebruik de tabel in een gesprek met de leerlingen. Bijvoorbeeld om met hen te delen hoe u graag te werk zou willen gaan, wat uw verantwoordelijkheid is en die van de leerlingen.

FEEDBACK INSTRUMENT, VOORBEELD DOCENT

	Waar werken we naartoe? Feedup Naar welke doelen werkt u toe? Waarop worden leerlingen straks beoordeeld?	Score	Waar sta ik nu? Feedback Wat zegt een prestatie op een bepaald moment over waar een leerling staat ten opzichte van de doelen?	Score	Hoe nu verder? Feedforward Wat gaan de leerling én uzelf concreet doen om dichter bij de doelen te komen?	Score
Docent	Kunt u voor uzelf duidelijk benoemen wat uw doelen zijn?		Vergelijkt u de prestatie van de leerlingen op de toets/opdracht met de leerdoelen?		Geeft u een leerling concrete ideeën geven over hoe hij/zij de leeractiviteit of prestaties kan verbeteren?	
	Vertelt u de leerlingen de doelen van de les/lessenserie?		Praat u met de leerling over het verschil tussen die doelen en zijn/haar prestatie?		Biedt u de leerling mogelijkheden om te laten zien dat hij/zij zich verder heeft ontwikkeld?	
	Onderneemt u actie om ervoor te zorgen dat leerlingen de lesdoelen en beoordelingscriteria ook echt begrijpen (“zich hier eigenaar van voelen”)?		Benoemt u hierin wat de leerling goed en minder goed heeft gedaan?		Past u uw onderwijs/lessen en opdrachten aan naar aanleiding van de resultaten van de leerlingen?	
	Praat u met leerlingen over de beoordelingscriteria (over wat er van hen verwacht wordt in de toets/opdracht)?		Reflecteert u op uzelf als docent en op uw lessen n.a.v. de prestaties van uw leerlingen?		Past u uw docentschap/manier van omgang met bepaalde leerlingen aan naar aanleiding van de resultaten?	
					Benoemt u op basis van een toets/opdracht consequenties voor: <ul style="list-style-type: none">• de hele klas?• individuele leerlingen?	

FEEDBACK INSTRUMENT, VOORBEELD LEERLINGEN

	Waar werken we naartoe? Feedup	Score	Waar sta ik nu? Feedback	Score	Hoe nu verder? Feedforward	Score
Leerling zelf <ul style="list-style-type: none">zelfbeoordelingreflectie	Stimuleert u leerlingen om zelf doelen te stellen?		Stimuleert u leerlingen om zelf hun toets/opdracht te analyseren a.d.h.v. de beoordelingscriteria/doelen?		Stimuleert u leerlingen om zelf concrete verbeteracties te noemen?	
	Stimuleert u uw leerlingen om te ontdekken waarop ze beoordeeld worden?		Stimuleert u leerlingen om te reflecteren op hun prestaties: hoe hebben ze aan het leerdoel gewerkt en hebben ze het gehaald?		Stimuleer u leerlingen om concrete plannen te maken over hoe, waarmee en wanneer ze zichzelf verbeteren?	
	Stimuleert u uw leerlingen om gericht doelen te stellen als voorbereiding op een toets/opdracht?		Stimuleert u leerlingen om zelf te benoemen wat goed en minder goed ging in de toets/opdracht?		Stimuleert u leerlingen om aan te tonen dat ze hun verbeteracties ook hebben uitgevoerd?	
Peers (medeleerlingen) <ul style="list-style-type: none">peer beoordelingpeer feedback	Stimuleert u leerlingen om samen over hun doelen te praten?		Stimuleert u leerlingen om samen over het resultaat van hun toets/opdracht te praten?		Stimuleert u leerlingen om elkaar verbetertips te geven?	
	Stimuleert u leerlingen in de voorbereiding op de toets/opdracht om samen te praten over wat ze van de toets/opdracht verwachten?		Laat u leerlingen elkaars gedrag wel eens observeren in de les met observatieformulieren?		Stimuleert u leerlingen om met elkaar te bespreken wat ze van de toets/opdracht geleerd hebben en welke vervolgstappen ze op basis hiervan kunne zetten?	
	Stimuleert u leerlingen om samen na te denken over beoordelingscriteria (waarop ze beoordeeld worden)?		Laat u leerlingen wel eens elkaars toetsen/opdrachten beoordelen?		Stimuleert u leerlingen om met elkaar concrete verbeteracties te benoemen en te bespreken?	
			Stimuleert u leerlingen elkaar te vertellen wat er goed en minder goed ging?			

VOORBEELDEN DIVERSE WERKVORMEN

	Waar werken we naartoe? Feedup	Waar sta ik nu? Feedback	Hoe nu verder? Feedforward
Docent: Wat doe ik als docent?	Naar welke doelen werkt u toe? Waarop worden leerlingen straks beoordeeld?	Wat zegt een prestatie op een bepaald moment over waar een leerling staat ten opzichte van de doelen?	Wat gaan de leerling én uzelf concreet doen om dichterbij de doelen te komen?
	De leerdoelen waar we naartoe werken hang ik op in de klas. Iedere les besteden we hier even expliciet aandacht aan: “Wat hebben we deze les aan deze leerdoelen gedaan?”	Na afloop van iedere belangrijke prestatie/opdracht, benoem ik voor de klas tips en tops	Iedere twee weken benoem ik voor iedere leerling een concreet actiepunt voor verdere ontwikkeling gericht op het leerdoel waar we naartoe werken.
Leerling: Wat doet de individuele leerling?	Bij alle opdrachten in mijn les benoem ik wat deze te maken hebben met de leerdoelen.	Ik bespreek bepaald gedrag dat ik tijdens een les heb gezien in het licht van de doelen van de les “Wat laten deze gedragingen over de doelen van deze les zien?”	N.a.v. de prestaties van leerlingen (waar staan ze nu?) maak ik aanvullende opdrachten waarmee we oefenen aan de nog zwakke onderdelen.
	Iedere leerling schrijft een post-it met “wat wil ik leren” en “Wat weet ik al”. Deze plakken we allemaal op een A3 en bespreken we klassikaal of in groepjes. Naar aanleiding hiervan formuleert iedere leerling minimaal 1 leerdoel.	Ik geef leerlingen hun toets terug met aantekeningen, maar ze moeten hier zelf een punt voor geven. Zo denken ze na over “Waar sta ik nu volgens deze toets en waarom?”	Wij hebben een “hier werk ik aan” muur in de klas. Iedere leerling plakt hier iedere week een blaadje op met een concrete actie voor de komende week.
Peers: Wat doen de leerlingen onderling?	Ik laat iedere leerling zelf toetsvragen bedenken, zodat zij gaan nadenken over “Wat willen we eigenlijk beoordelen in de toets die komen gaat?”	Ik vraag leerlingen om na de toets een reflectie te schrijven over of ze in de toets alles hebben kunnen laten zien wat ze geleerd hebben in mijn les. Of kun je nog veel meer? En wat dan?	Eigen leercontract opstellen: Waar ga ik aan werken, hoe ga ik dat doen, wanneer en hoe laat ik zien dat dit gelukt is?
	Leerlingen stellen zelf beoordelingscriteria op voor een toekomstige toets: waar denken jullie dat jullie op beoordeeld worden?	Leerlingen vergelijken in duo's hun toets antwoorden. Ze geven samen cijfers met argumenten hiervoor. Daarna vergelijken ze deze cijfers met het cijfer en de feedback die ik hen geef.	Bij reflectiegesprekken in groepen, moet iedere leerling voor een andere leerling een concrete actie benoemen om verder te ontwikkelen.
	Leerlingen maken in groepjes een mindmap/woordweb rondom een onderwerp centraal in een lessenserie. De doelen voor de lessenserie moeten ze hier dan uithalen.	Tijdens een les observeren leerlingen elkaar op een bepaalde competentie. Na afloop koppelen ze dit terug.	Leerlingen hebben zelf een leerdoel geformuleerd. Ze bespreken in 2 of 3-tal elkaars leerdoelen en maken een prioriteitenlijst van concrete acties hiervoor: “wat ga ik doen aan dit leerdoel?”

13. FORMAT PDCA-CYCLUS

Om de meer cyclische aanpak van OGW in het onderwijsprogramma te integreren, is het belangrijk dat u bewust uw leerdoelen vaststelt aan het begin van het schooljaar: “Wat moet/wil ik uiteindelijk met mijn leerlingen bereiken?” Vervolgens zult u gedurende het schooljaar moeten checken of u uw doelen ook bereikt en hoe u dat doet. Het Format PDCA-cyclus kan u hierbij ondersteunen.²²

Het Format PDCA-cyclus wordt gevuld door het beantwoorden van de volgende vragen:

1. Plan: Wat wilt u met uw leerlingen bereiken? En in welke concrete resultaten wilt u dit terugzien? De globale doelen uit het Vakwerkplan (instrument 8) vormen hiervoor het uitgangspunt.
2. Do: Wat heeft u gedaan om de doelen te realiseren?
3. Check: Wat zijn vervolgens de resultaten en wat vindt u hiervan? Ter ondersteuning kan u hierbij de Rekenmachine (instrument 10) gebruiken.
4. Act: Wat zijn vervolgstappen naar aanleiding van uw analyse? Denk daarbij aan de volgende vragen:
 - a. Welke (nieuwe) doelen stel ik op basis van deze analyse?
 - b. Wat wil ik op basis van de analyse veranderen aan
 - het werken met deze klas (klassenmanagement);
 - het werken met individuele leerlingen;
 - het vak (het aanbieden van de lesstof, het gebruik van de methode, de toetsen);
 - mijn docentschap?
 - c. Wat heb ik nodig om deze acties te realiseren?
 - d. Welke acties verwacht ik hierin van mijn leerlingen?
 - e. Wat betekent het voor de afstemming in mijn sectie, voor de doorlopende leerlijn en de toetsen?

Het verdient de voorkeur om het format iedere periode opnieuw in te vullen en vervolgens in de sectie samen te bespreken.

FORMAT PDCA-CYCLUS

Plan: wat wil ik bereiken?		
Wat	Doel (algemeen)	Succescriteria (concreet meetbaar, wat wil ik hiervoor zien)
Te behalen cijfers		
Te behalen competenties		
Andere doelen		

Do: wat heb ik gedaan om de doelen te bereiken?

FORMAT PDCA-CYCLUS

Check: wat is het resultaat en wat vind ik daar van?		
	Wat is het resultaat?	Wat vind ik daar van? (Doel wel/niet behaald? Tevreden?)
In cijfers		
In competenties		
Andere doelen		
Analyse: wat valt op?		

Act: wat ga ik (anders) doen op basis van de analyse en wat heb ik daarvoor nodig?

Nieuwe/aangepaste doelen	
Acties op klasniveau	
Acties op leerlingniveau	
Acties op vakniveau	
Acties op mijn docentschap	
Wat heb ik nodig om deze acties te realiseren?	
Welke acties verwacht ik van mijn leerlingen?	
Wat betekent dit voor mijn sectie?	